

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№9

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025
sentyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

*Elektron nashr,
228 sahifa, sentyabr, 2025-yil.*

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Olmazor tumanining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari va boshqaruv tizimini tahlil qilish	12
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
Transport va logistika sohalarida sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	19
Usmonov Abbos Valijon o'g'li	
Using matrix analysis methods in marketing strategy in manufacturing enterprises	23
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
Yer osti konlari suvlari haydash tizimida ejektorli nasoslarni qo'llash imkoniyatlarini tadqiq qilish	30
Xatamova Dilshoda Narmuratovna, Yuldasheva Mohinur Abduxakim qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kreditlash amaliyotining me'yoriy jihatlar va huquqiy asoslari	37
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Eksport salohiyatini boshqarishda ishlab chiqarish faoliyatini baholash metodologiyasi	42
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Xizmat ko'rsatish korxonalarining raqamli iqtisodiyotga o'tishida xodimlarning mehnat munosabatlari	46
Kurbonova Raxima Jamshedovna	
Transport tizimining Markaziy Osiyo mamlakalarining milliy iqtisodiy o'sishga ta'sirini hozirgi holati	49
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini boshqarishda risklarni samarali kamaytirish usullari va innovatsion yondashuvlar	54
Marufhanov Davron Xasanovich	
Интеграция ESG-факторов в страховой сектор: возможности, барьеры и развитие рынка	58
Юсуфов Асфандиёр Элдор угли	
Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini samarali moliyalashtirish yo'nalishlari	63
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Oliy ta'lim tashkilotlarida daromadlar va xarajatlarni shakllantirish konsepsiyasi	67
Kurbanov Jaloladdin Yuldashbayevich	
"Intellectual mulk", "Intellectual kapital", "Nomoddiy aktiv" tushunchalari o'rtasidagi munosabat hamda ulardagi o'zaro bog'liqlik	73
N.D.Maxmudova	
Temir yo'l vokzallarida qo'shimcha xizmatlar rivojlanishi: iqtisodiy samaradorlik va moliyaviy barqarorlik omili	77
Iskandarov Kudrat Shuxratovich	
Iqtisodiyotning agrar sektori salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	83
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida yashirin iqtisodiyotni fiskal vositalar bilan tartibga solish strategiyasi	87
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi muammolar	91
Qosimova Lola Sultanovna	
Mashinasozlik sanoati tarmog'ini rivojlantirishda yashil texnologiyalarni tadbiq etish usullari va yo'llari	96
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida mintaqalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi qiyinchiliklar va imkoniyatlar	100
Rajabov Alibek Xushnadbekovich	

Ways to enhance financial transparency in utility service organizations through the digitalization of internal audit mechanisms.....	106
Primova Shakhnoza Komiljonovna	
Temir oksidli pigmentlarning ishlab chiqarish manbalari va jahon bozorida rivojlanish tendensiyalari	110
Askarova Nilufar Musurmanovna, Axmedova Nigora Erkin qizi	
Potential GDP Estimation and Output Gaps in Emerging Economies: A Comparative Review	120
Mukhammedova Azizakhon Ikromjon kizi	
Tijorat banklari likvidligiga indikativ foizlarning ta'sirini baholash.....	124
Tursunpo'latov Sohibnazar Kasimjon o'g'li	
Respublikamizda yetishtirilayotgan jun xomashyosining miqdori va texnologik xususiyatlari tahlili	131
Ismoyilov I.B., Qayumov J.A., Ismoyilov F.B., Qo'ldoshev E.I.	
Mahalla instituti asosida kambag'allikni qisqartirishda targetlash mexanizmlarining samaradorligi	137
Baratov J.N.	
Tijorat banklarida aktivlar boshqaruvini tashkil etish mexanizmlari	144
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Оптимизация жилищной инфраструктуры с учетом инсоляции и урбанизации как фактор региональной экономики.....	150
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Harbiy ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni tashkil etishda intellektual o'qitish tizimlarining roli.....	154
Maxamadov Rustam Xabibullayevich, Djamatov Mustafa Xatamovich	
Valyuta operatsiyalarini amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	160
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalarida innovatsiyalarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari	169
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Jismoniy shaxslardan undiriladigan "daromad" solig'ining iqtisodiy tahlili	173
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
Hududlarda inson salohiyatini takomillashtirish yo'llari.....	180
Tojiyeva Muhayyo Valiyevna	
Banklar reytingini prognoz qilishning ekonometrik tahlili	188
Karabev Nodir Abduhamidovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojida yangi bank xizmat turlarini rivojlantirish istiqbollari	201
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevena	
O'zbekistonda makroiqtisodiy barqarorlik va o'rta muddatli soliq-budjet siyosatining ahamiyati.....	207
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
Tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash muammolari va ularni raqamli texnologiyalar orqali bartaraf etish yo'llari.....	211
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning iqtisodiy-ijtimoiy oqibatlarini tahlili	216
Xatamov Nurbek Ochidiyevich	
O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikni oshirishning shakllari	222
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	

O'ZBEKISTON TURIZM SOHASIDA INNOVATSION FAOLLIKNI OSHIRISHNING SHAKLLARI

Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li

Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali dotsenti

ORCID: 0009-0001-6556-3424

Email: o.khaitov@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikni oshirish masalalari tahlil qilingan. Avvalo, turizmدا innovatsion rivojlanishning nazariy-metodologik asoslari yoritilib, sohaning dolzarbligi asoslab berilgan. Shuningdek, turizm xizmatlari eksporti va xorijiy sayyohlar oqimiga oid statistik ma'lumotlar keltirilib, innovatsion jarayonlarning hozirgi holati o'rganilgan. Tadqiqotda elektron vizalar, onlayn bronlash tizimlari, smart-turizm platformalari va transport-logistika infratuzilmasidagi modernizatsiya jarayonlari amaliy tahlil qilingan. Xorijiy tajriba bilan solishtirish asosida O'zbekiston sharoitiga xos muammolar va imkoniyatlar aniqlangan hamda innovatsion faollikni oshirish bo'yicha konseptual model ishlab chiqish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda davlat-xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: turizm, innovatsion faollik, raqamli platformalar, smart-turizm, elektron viza, turizm eksporti, transport-logistika, hududiy turizm, davlat-xususiy hamkorlik.

Abstract: This article examines the issues of enhancing innovation activity in Uzbekistan's tourism sector. The theoretical and methodological foundations of innovative tourism development are highlighted, and the relevance of the topic is justified. Statistical data on tourism services export and inbound tourist flows are presented, while the current state of innovation processes in the industry is analyzed. The study explores the introduction of e-visas, online booking systems, smart-tourism platforms, and the modernization of transport and logistics infrastructure. By comparing with international experience, specific challenges and opportunities for Uzbekistan are identified. Finally, recommendations are proposed to develop a conceptual model, expand the use of digital technologies, and strengthen cooperation between the state and the private sector.

Keywords: tourism, innovation activity, digital platforms, smart tourism, e-visa, tourism export, transport and logistics, regional tourism, public-private partnership.

Аннотация: В данной статье рассмотрены вопросы повышения инновационной активности в туристической сфере Узбекистана. Прежде всего освещены теоретико-методологические основы инновационного развития туризма и обоснована его актуальность. Также приведены статистические данные о экспорте туристических услуг и потоке иностранных туристов, исследовано текущее состояние инновационных процессов в отрасли. В работе проанализированы внедрение электронных виз, системы онлайн-бронирования, платформ «смарт-туризма» и модернизация транспортно-логистической инфраструктуры. На основе сопоставления с зарубежным опытом выявлены проблемы и возможности, характерные для условий Узбекистана, а также предложены рекомендации по разработке концептуальной модели, широкому внедрению цифровых технологий и укреплению сотрудничества государства и частного сектора.

Ключевые слова: туризм, инновационная активность, цифровые платформы, смарт-туризм, электронная виза, экспорт туризма, транспортно-логистическая инфраструктура, региональный туризм, государственно-частное партнёрство.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida turizm sohasi milliy iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Jahon miqyosida turizm xizmatlari hajmi yil sayin ortib borayotgani, yangi turistik yo'nalishlarning shakllanayotgani va xalqaro raqobatning kuchayishi turizmning zamonaviy rivojlanish modellarini izlashni taqozo qilmoqda. Bunda asosiy omillardan biri sifatida innovatsion faollikni oshirish masalasi birinchi o'ringa chiqadi.

Turizmда innovatsion faollik xizmatlar sifatini oshirish, iste'molchilarga qulaylik yaratish, yangi turistik mahsulotlarni ishlab chiqish va mavjud infratuzilmani zamonaviy talablar darajasiga moslashtirish imkonini beradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, onlayn bronlash tizimlari, mobil ilovalar, virtual gidlar va smart-turizm kabi innovatsiyalarni keng joriy etish global tendensiyaga aylangan.

O'zbekiston sharoitida ham turizm iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, yangi ish o'rinlari yaratish, hududiy infratuzilmani modernizatsiya qilish va milliy madaniy merosni dunyo miqyosida targ'ib etishda muhim ahamiyatga ega. Shu bois, sohada innovatsion faollikni oshirish bir nechta sabablar bilan dolzarb hisoblanadi: birinchidan, xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshlikni ta'minlash zarurati; ikkinchidan, hududlarning turizm salohiyatidan samarali foydalanish ehtiyoji; uchinchidan, mahalliy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va yangi ish o'rinlarini yaratish masalasi.

Shuningdek, turizm innovatsion yondashuvlar orqali ekologik barqarorlikni ta'minlash, mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilash va milliy turizm brendini shakllantirish imkoniyati mavjud. Shu nuqtai nazardan qaranganda, turizm sohasida innovatsion faollikni oshirish shakllari, usullari va funksiyalarini ilmiy jihatdan o'rganish bugungi kunda nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, mamlakatimiz turizm siyosatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan birini tashkil etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Turizm sohasi va unda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish masalasi xalqaro va milliy miqyosda ko'plab olimlar e'tiborida bo'lib kelmoqda. Jahon ilmiy adabiyotlarida innovatsion faollikni oshirishga oid tadqiqotlarda, avvalo, turizm yangi xizmat turlarini joriy etish, raqamli texnologiyalardan foydalanish va xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish asosiy yo'nalish sifatida e'tirof etiladi. Porter M. tomonidan ilgari surilgan klasterlashuv nazariyasi turizm hududiy integratsiya va hamkorlik orqali innovatsion faollikni oshirish mexanizmlarini tushuntirishda keng qo'llaniladi [1].

Yevropa va Osiyo olimlarining tadqiqotlarida turizm innovatsion faoliyatning eng muhim omillari sifatida raqamli transformatsiya, marketing innovatsiyalari va xizmatlarni diversifikatsiya qilish alohida ta'kidlanadi [2; 3]. Bu yondashuvlar zamonaviy turizmning raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston olimlari ham turizm innovatsion rivojlanish masalalariga e'tibor qaratib kelmoqdalar. Masalan, Vahobov A. turizm iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlaridan biri sifatida baholashda, sohada investitsion va innovatsion muhitni shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi [4]. Shuningdek, Abdullaeva D. o'z tadqiqotida hududiy turizm rivojida raqamli marketing, elektron xizmatlar va startaplarni qo'llab-quvvatlash masalalariga e'tibor qaratgan [5].

Qator mahalliy tadqiqotchilar Ahmedov X., Jo'rayev N., Usmonov M. esa turizm innovatsion faollikni oshirishning funksional jihatlariga, ya'ni iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy bandlikni ta'minlash, milliy brendni rivojlantirish va xizmat sifatini oshirish kabi jihatlarga e'tibor qaratish lozimligini qayd etadilar [6].

Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlarning hisobotlarida turizm innovatsion rivojlanishning asosiy drayverlari sifatida quyidagi yo'nalishlar ko'rsatilgan: raqamli xizmatlar, ekologik barqarorlik, barqaror turizm modeli, davlat-xususiy sheriklik va hududiy hamkorlikni kengaytirish [7; 8].

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, turizm sohasida innovatsion faollikni oshirish masalasi ko'p qirrali va kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu borada nazariy asoslar (klasterlashuv, innovatsion rivojlanish, raqamli iqtisodiyot konsepsiyalari) va amaliy tajribalar (xalqaro turizm raqamli transformatsiya, milliy turizm strategiyalari) o'zaro uyg'unlikda tadqiq etilishi zarur.

Turizm sohasida innovatsion faollikni o'rganishda tizimli, funksional, komparativ va empirik yondashuvlardan foydalaniladi. Tizimli yondashuv turizm iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ekologik jihatlar bilan birgalikda ko'rib chiqishga imkon beradi. Funksional yondashuv esa innovatsion faollikning iqtisodiy, ijtimoiy, marketing va tashkiliy funksiyalarini aniqlashga yordam beradi. Komparativ yondashuv milliy va xorijiy tajribalarni solishtirish orqali samarali shakl va usullarni aniqlash imkonini beradi. Empirik yondashuv statistik ko'rsatkichlar, ekspert baholari va amaliy tajribaga asoslanib, turizm innovatsion jarayonlarning real natijalarini o'rganadi.

Tadqiqot metodologiyasi

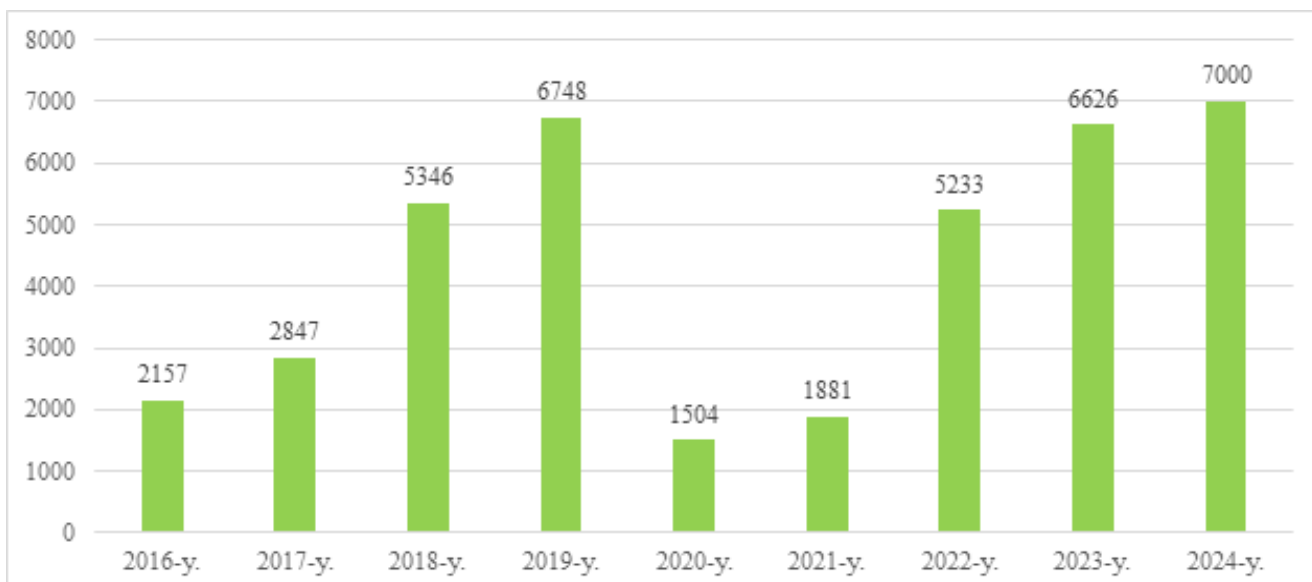
Ushbu tadqiqotda O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikning shakllarini aniqlash uchun asosiy ma'lumotlar statistik ma'lumotlar bazalaridan, turizm korxonalari hisobotlari, rasmiy nashrlar va so'rovnomalar orqali to'planadi. Olingan ma'lumotlar deskriptiv tahlil, taqqoslash va korrelyatsion usullar yordamida tahlil qilinib, innovatsion faoliyatning samaradorligi va rivojlanish istiqbollari baholanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda mamlakat turizm sanoati barqaror o'sish tendensiyasini namoyon qilmoqda. Bu, avvalo, davlat tomonidan sohaga berilayotgan ustuvor ahamiyat, qulay huquqiy-me'yoriy muhitning shakllanishi hamda turizmni milliy iqtisodiyotning muhim drayverlaridan biriga aylantirishga qaratilgan strategik chora-tadbirlar natijasidir. Shu bilan birga, turizm xizmatlari eksporti hajmining ortib borishi, xalqaro sayyohlar oqimining kengayishi hamda hududlarda innovatsion turistik loyihalarning yo'lga qo'yilishi bu tendensiyani yanada mustahkamlamoqda.

Xususan, O'zbekistonda elektron vizalash tizimining joriy etilishi, onlayn bronlash xizmatlarining rivojlanishi va transport-logistika infratuzilmasining modernizatsiyasi sohaning jadal integratsiyalashuviga xizmat qilmoqda. Mazkur jarayonlar nafaqat xalqaro turistlar uchun qulaylik yaratmoqda, balki mahalliy turizm subyektlarining raqobatbardoshligini ham oshirmoqda.

Umuman olganda, turizmning innovatsion rivojlanish jarayonlari mamlakat iqtisodiyotida diversifikatsiyani ta'minlash, xizmatlar sektorining YAIMdagi ulushini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli, O'zbekiston turizm sohasining barqaror o'sishi global bozor talablari bilan uyg'un ravishda davom etmoqda (1-rasm).

1-rasm. Xorijiy sayyohlar soni (2016–2024, ming kishi)

Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2016–2019-yillarda xorijiy sayyohlar soni keskin ortgan bo'lsa, pandemiya davrida (2020–2021) pasayish kuzatildi, ammo 2022-yildan boshlab turizm sohasi qayta tiklana boshladi. Statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, turizm xizmatlari hajmi, xizmat eksporti va yangi turistik yo'nalishlarning paydo bo'lishi innovatsion yondashuvlar bilan uzviy bog'liqdir. Xususan, elektron vizalar joriy etilishi, onlayn bronlash tizimlari va "smart-tourism" elementlari mamlakat turizmida innovatsion faoliyatning muhim ko'rinishlari sifatida namoyon bo'lmoqda (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston turizm xizmatlari eksporti va sohaning YAIMdagi hissasi (2016–2023)

Yil	Turizm xizmatlari eksporti	YAIMdagi ulushi (%)
2016-y.	579 mln. AQSh dollari	0,67
2018-y.	1 314 mln. AQSh dollari	2,49
2019-y.	1 679 mln. AQSh dollari	2,79
2020-y.	395 mln. AQSh dollari	0,66
2021-y.	679 mln. AQSh dollari	0,98
2023-y.	2 140 – 2 500 mln. AQSh dollari	3,2 – 3,7

Ushbu jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2016–2019-yillarda turizm xizmatlari eksporti barqaror o'sish tendensiyasini namoyon qilgan, pandemiya davrida keskin pasaygan, ammo 2021-yildan boshlab tiklanish boshlangan va 2023-yilda rekord darajaga yetgan.

O'zbekiston turizm sohasida so'nggi yillarda innovatsion yondashuvlar jadal tatbiq etilmoqda. Bu jarayon, avvalo, turistik oqimlarni ko'paytirish, xizmatlar sifatini oshirish va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlashga qaratilgan.

Birinchidan, elektron viza va elektron ro'yxatga olish tizimi 2019-yil boshidan joriy etildi. Natijada viza olish jarayonlari ancha soddalashdi, byurokratik tartib-taomillar qisqardi va elektron vizalar soni keskin oshdi. Bu esa xorijiy sayyohlar uchun qulaylik yaratib, mamlakatga kelayotgan turistlar sonining ortishiga sezilarli hissa qo'shdi.

Ikkinchidan, onlayn bronlash va “smart-tourism” platformalari 2022–2023-yillarda faol joriy etila boshlandi. Jumladan, “Silk Road Tour” portali ishga tushirildi, turli hududlarda mobil ilovalar orqali mahalliy “smart-gid” xizmatlari yo'lga qo'yildi. Bundan tashqari, elektron to'lovlar va kontaktless xizmat ko'rsatish tizimlari keng qo'llanilmoqda. Mazkur raqamli yechimlar turistlar uchun qulaylikni oshirish bilan birga, xizmat ko'rsatish jarayonida samaradorlikni ham ta'minlaydi.

Uchinchidan, transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish yo'nalishida muhim qadamlar tashlandi. Xususan, Samarqand xalqaro aeroporti 2022-yilda rekonstruksiya qilinib, yangi xalqaro reyslar yo'lga qo'yildi. Bu yangilik nafaqat transport imkoniyatlarini kengaytirdi, balki Samarqand shahrini global turistik markaz sifatida rivojlantirishda strategik ahamiyat kasb etdi. Infratuzilmaning innovatsion yondashuvlar asosida modernizatsiya qilinishi hududiy turizmning xalqaro bozorga integratsiyasini jadallashtirmoqda.

O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikni oshirish mamlakat iqtisodiyotining diversifikatsiyasi va hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shundan kelib chiqib, quyidagi ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, innovatsion faollikni oshirishning konseptual modeli ishlab chiqilishi zarur. Ushbu model turizm tizimini yagona ekotizim sifatida ko'rib chiqib, unda davlat boshqaruvi, xususiy sektor, ta'lim muassasalari va mahalliy hamjamiyatlarning o'zaro hamkorlik mexanizmlarini uyg'unlashtirishi kerak. Modelda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish manbalari, texnologik yechimlar va kadrlar salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar belgilanishi lozim.

Ikkinchidan, raqamli turizm platformalari, mobil ilovalar va smart-turizm texnologiyalarini joriy etish bugungi kunda dolzarbdir. Xususan, yagona “Digital Tourism Uzbekistan” platformasi orqali onlayn bronlash, transport va mehmonxona xizmatlarini birlashtirish, mobil ilovalar yordamida sayyohlar uchun shaxsiylashtirilgan xizmatlar taklif qilish, kontaktless to'lov va virtual gid tizimlarini keng tatbiq etish turizm xizmatlari sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Uchinchidan, funksional yondashuv asosida iqtisodiy, ijtimoiy va marketing mexanizmini uyg'unlashtirish talab etiladi. Bu borada iqtisodiy mexanizm sifatida soliq imtiyozlari, subsidiyalar va grantlarni ko'rsatish mumkin. Ijtimoiy mexanizm mahalliy aholi bandligini oshirish va turizm sohasida startaplarni qo'llab-quvvatlash orqali namoyon bo'ladi. Marketing mexanizm esa “Uzbekistan – New Travel Experience” kabi milliy brendni global miqyosda targ'ib qilish, hududiy turizm klasterlarining jozibadorligini oshirishni ko'zda tutadi.

Nihoyat, davlat, xususiy sektor va mahalliy hamjamiyat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Jumladan, davlat tomonidan infratuzilma va normativ-huquqiy sharoitlar yaratilib, xususiy sektor investitsiyalari jalb qilinishi, mahalliy hamjamiyat esa innovatsion loyihalarda faol ishtirok etishi mumkin. Bunday kooperatsiya turizm sohasining innovatsion rivojlanishiga barqaror turtki beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikni oshirish milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, xizmatlar sektorining diversifikatsiyasi va hududiy raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. O'tkazilgan nazariy-metodologik va amaliy-tahliliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda mamlakatda turizm infratuzilmasi modernizatsiya qilinib, raqamli texnologiyalar joriy etilmoqda, elektron vizalash tizimi va onlayn bronlash xizmatlari yo'lga qo'yildi, transport-logistika bazasi takomillashdi. Bularning barchasi sohada innovatsion jarayonlar rivojlanishiga asos yaratmoqda.

Statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, turizm xizmatlari eksporti hajmining oshishi va xorijiy sayyohlar oqimining tiklanishi innovatsion yondashuvlar bilan bevosita bog'liq. Turizm sohasida innovatsion faollikni yanada oshirish imkoniyatlari mavjud bo'lib, texnologik yechimlarni kengroq joriy etish, samarali marketing strategiyalarini ishlab chiqish, investitsiyaviy resurslar va kadrlar salohiyatini rivojlantirish orqali natijalar sezilarli darajada yaxshilanishi kutilmoqda. Shu nuqtai nazardan, konseptual model yaratish, raqamli turizm platformalarini keng qo'llash, iqtisodiy, ijtimoiy va marketing mexanizmlarini uyg'unlashtirish hamda davlat, xususiy sektor va mahalliy hamjamiyatning samarali hamkorligini mustahkamlash turizm rivojlanishining istiqbolli yo'nalishlarini belgilaydi.

Umuman olganda, turizmning innovatsion rivojlanishi O'zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini mustahkamlash, mamlakat imidjini yuksaltirish va hududiy iqtisodiy o'sishga turtki beruvchi muhim strategik omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Porter M. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.
2. Hall J. Tourism Planning and Innovation in the Global Context. – London: Routledge, 2011.
3. Buhalis D. Technology and Smart Tourism Destinations. – Springer, 2019.
4. Vahobov A. O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning ustuvor yo'nalishlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.

5. Abdullaeva D. Hududiy turizmda raqamli marketing va startaplarni rivojlantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
6. Ahmedov X., Jo'rayev N., Usmonov M. Turizm sohasida innovatsion rivojlanishning funksional jihatlari. – Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiya, 2020.
7. UNWTO. Tourism and Innovation Report 2020. – Madrid: World Tourism Organization, 2020.
8. World Bank. Tourism for Development: Innovation and Sustainability. – Washington DC, 2021.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100